

סקר תושבים ובעלי תפקידים במגזר הכפרי

מאת ד"ר הילרי פוט וד"ר איל קמחי

תקציר

אנו בוחנים את דעותיהם והשקפותיהם של תושבי המגזר הכפרי בישראל ביחס לנושאים שונים הקשורים לרמת החיים ואיכות החיים ביישובים הכפריים, על מנת לעמוד בצורה ראשונית על הצרכים והבעיות של התושבים ולאחר נושאים למחקר נוסף. סקר תושבים נערך בקיץ 2003 והקיף 800 איש ביישובים, יישובים שיתופיים (קיבוצים ומושבים שיתופיים) ויישובים יהודיים אחרים. במקביל, נערך סקר בקרב בעלי התפקידים (ראשי ועדים וכד') ביישובים אלה.

מצאנו כי ביישובים, כשני שלישי מהמשפחות הן בעלות יחידת משק, ועוד כ-4% בעלות משק עזר. כ-19% מהמשפחות הן בעלות בית מגורים בלבד, וכ-9% מתגוררים בשכירות. כ-21% מהתושבים מתפרנסים בעיקר מהמשק החקלאי, עוד כ-22% מעסקים לא-חקלאיים, כמחציתם ביישוב עצמו, וכ-47% מתפרנסים משכר עבודה. 63% מהתושבים אינם מסתמכים כלל על חקלאות בעוד שכ-11% מתפרנסים מחקלאות בלבד. ביישובים הלא-שיתופיים, כ-33% מהתושבים מתפרנסים מעסק עצמאי, פחות ממחציתם ביישוב עצמו, וכ-57% מתפרנסים משכר עבודה.

התושבים, ככלל, שבעי רצון מרמת השירותים המוניציפאליים שהם מקבלים, ובעיקר מהחינוך. שביעות הרצון ביישובים קטנה מאשר ביישובים השיתופיים. לתושבים אין העדפה ברורה לגבי חלוקת האחריות המוניציפאלית בין ועד היישוב לבין המועצה האזורית. מרבית תושבי המושבים, למרות זאת, מעדיפים שהמועצה האזורית תטפל בגביית המיסים ולא ועד היישוב. מרבית תושבי המושבים והיישובים השיתופיים תומכים בקיום ועד מקומי נפרד מועד האגודה השיתופית, אך במקביל תומכים גם בהכפפת הועד המקומי לאסיפה כללית של התושבים. האפשרות של אגודה קהילתית כתחליף לוועד מקומי אינה זוכה לתמיכה רבה.

הרוב המכריע של התושבים תומכים במיזון של מועמדים להצטרף ליישוב. מרבית תושבי המושבים סבורים שהאחריות למיזון המועמדים צריכה להיות בידי כלל התושבים, בעוד שמרבית התושבים ביישובים השיתופיים והאחרים מעדיפים לתת אחריות זו לחברי האגודה או ועד היישוב. מרבית התושבים סבורים כי רצוי להרחיב את היישוב יותר מאשר ההרחבה המותרת היום, ורוב זה מוצק יותר ביישובים השיתופיים והאחרים מאשר ביישובים. ביישובים, בנוסף לכך, ניכרת נטייה לשמור על יישוב קטן יחסית. ביישובים השיתופיים, מרבית התושבים היו מבכרים לפרק את המסגרת השיתופית או לשנות אותה באורח משמעותי. לעומת זאת, יותר מחצית מבעלי התפקידים מעדיפים להישאר במסגרת של משק שיתופי עם אפשרות של שיוך דירות לחברים.

לתושבים אין דעה ברורה בעד או נגד איחוד של מועצות אזוריות, אולם מרביתם רואים בחיוב שיתוף פעולה בעניינים מוניציפאליים עם יישובים עירוניים סמוכים. מרבית התושבים סבורים כי הפעילות החקלאית תורמת לאיכות החיים ביישוב, ודעה זו חזקה יותר באופן מובהק ביישובים השיתופיים מאשר ביישובים או ביישובים האחרים. רק לדעת מעטים מן התושבים הפעילות החקלאית פוגעת באיכות החיים. הרוב המכריע

של התושבים ובעלי התפקידים תומך בהבטחה חוקית של הזכות ליצור חקלאי (right to farm). כשלושה רבעים מן התושבים ובעלי התפקידים תומכים בהגנה על שטחים חקלאיים מפני שינוי יעוד באמצעים חוקיים. מרבית התושבים רואים בחיוב פיתוח של עסקים לא חקלאיים ביישוב, אך הדעה הרווחת היא שעסקים אלה צריכים להיות מוקמים באזור נפרד ולא בצמוד לבתי המגורים. הרעיון של אזור תעסוקה משותף למספר יישובים לא זוכה לתמיכה חזקה. הרוב המכריע של התושבים וכן של בעלי התפקידים רואה בחיוב הסדרה של הפעילות העסקית ביישוב באמצעות כללים ברורים. הדעה הרווחת בקרב התושבים במושבים וביישובים האחרים היא שהאחריות להסדרת הפעילות העסקית צריכה להיות בידי הועד המייצג את כלל התושבים, בעוד שהדעה השכיחה ביותר בקרב תושבי היישובים השיתופיים היא שהאחריות צריכה להיות בידי הנהלת המשק. מרבית התושבים במושבים מעדיפים שהחכירה של המשק או חלקת המגורים תהיה ישירות מול המנהל, בעוד שמרבית תושבי היישובים השיתופיים מעדיפים שהחכירה תהיה דרך האגודה השיתופית. מעט יותר משני שלישים מן התושבים במושבים תומכים בהפרדת הזכויות בנחלה החקלאית ובבית המגורים. לבסוף, הדעה השכיחה בקרב התושבים היא שילדיהם ירצו לבנות את חייהם ביישוב. עם זאת, ביישובים השיתופיים, יותר משליש התושבים סבורים שילדיהם לא ירצו לבנות את חייהם ביישוב.

הקדמה

מטרת הסקר היא לעמוד על הצרכים והבעיות של התושבים במגזר היהודי הכפרי על מנת לאתר נושאים הראויים למחקר נוסף. הסקר מכסה שני סוגי מרואיינים. סוג אחד כולל בעלי תפקידים (ראשי ועדים) ביישובים הכפריים, וסוג שני כולל תושבים. כשלב מקדים לעריכת הסקר, נערכה פגישה של צוות המחקר עם קבוצת מיקוד של אנשי מפתח ביישובים ובמסד ההתיישבותי על מנת לאפיין את הנושאים שייכללו בסקר. קבוצת הדיון עסקה בסוגיות הפרנסה ביישובים הכפריים, המבנה הארגוני של היישובים, הספקת השירותים המוניציפאליים, מדיניות הקרקעות, ונושאים נוספים שהועלו על ידי המשתתפים. על סמך הדיון הוכנה רשימת שאלות שמהן הורכב השאלון לסקר. השאלון הוגבל מראש לעשרים עד עשרים וחמש שאלות וזאת על מנת שניתן יהיה לערוך את הסקר באמצעות הטלפון. בנוסף לשאלות אלה, השאלון כלל מספר משתני רקע על המרואיינים. השאלון חובר במספר גרסאות שמטרתן הייתה לאפשר השוואה בין תשובות של מרואיינים שונים מצד אחד, ולהתאים את השאלות להבדלים בין המרואיינים מצד שני. בהתאם לכך, הוכנו שאלונים נפרדים למושבים, ליישובים שיתופיים (קייבוצים ומושבים שיתופיים), ולכפרים יהודיים אחרים (יישובים בעלי פחות מאלפי תושבים. כמו כן, בכל צורת ישוב הוכנו שאלונים נפרדים לתושבים ולבעלי תפקידים. השאלונים כללו שאלות בנושאים הבאים:

- שביעות רצון מרמת התשתיות ביישוב, ממצב התחזוקה שלהן, ומרמת השירותים המוניציפאליים האחרים הניתנים ביישוב
- חלוקה רצויה בין ועד היישוב לבין המועצה האזורית לגבי אחריות למתן שירותים ומימון
- הפרדה בין הועד המוניציפאלי לבין האגודה החקלאית
- כפיפות הועד המוניציפאלי לאסיפת כלל התושבים

- קביעת האחריות לתפעול השטחים הציבוריים ומבני הציבור
- הצורך במיון מועמדים להצטרפות ליישוב
- גודל היישוב הרצוי
- איחוד מועצות אזוריות כדי לייצל מתן שירותים
- שיתוף פעולה בין יישובים כפריים ליישובים עירוניים סמוכים בנושאים מוניציפאליים
- תרומת הפעילות החקלאית ביישוב לאיכות החיים של התושבים
- הצורך להבטיח באמצעים חוקיים את המשך הייצור חקלאי בתחום היישוב
- פיתוח עסקים לא-חקלאיים ביישוב, הסדרת מקומם ואופיים, וקביעת מי אחראי להסדרים
- אחריות האגודה להחכרת קרקעות במקום המינהל
- העברת זכויות בנפרד לבית המגורים ולקרקע החקלאית של הנחלה
- מקום קבלת שירותי בריאות, תרבות ומסחר
- שביעות רצון משירותי חינוך, בריאות, תרבות ומסחר.

במקביל להכנת השאלונים, הורכב מדגם של יישובים המייצג סוג יישוב, אזור גיאוגרפי ושנת הקמת היישוב. המדגם כולל 173 יישובים: 103 מושבים, 45 יישובים שיתופיים, ו-25 כפרים יהודיים אחרים. דגימת המרואיינים התבצעה ע"י מכון ב.י. ולוסיל כהן למחקרי דעת קהל שבאוניברסיטת תל-אביב, שגם ערך את הסקר הטלפוני עצמו. ככלל, מדגם התושבים כלל חמישה תושבים מכל יישוב. הדגימה התבצעה מתוך מאגר מספרי הטלפון של בזק, המסופק על גבי CD, באמצעות חברת 'דבש'. ברשימת הטלפונים המשמשת לסקרים, נכללים בעלי קו טלפון שאינם מזוהים כעסק ושמספרם אינו חסוי. שלב הראיונות החל בתאריך 26.6.2003 והסתיים ב-7.7.2003. בתוך משק הבית רואיין מבוגר אחד (מגיל 22 ומעלה). מרואיינים שלא רואיינו מכול סיבה עברו לרשימת יומן, המבקרת את ההתקשרויות החוזרות בימים שונים ושעות שונות או בהתאם למועדים שנקבעו עם המרואיין. בסופו של דבר כלל המדגם 800 מרואיינים. שיעור ההיענות היה 35% (לוח 1). עבור כל אחת מגרסאות שאלון התושבים, נבנו שני קבצי נתונים: קובץ אחד כולל את קוד היישוב ואת התשובות לשאלון ללא מאפיינים אישיים של המרואיינים, וקובץ שני כולל את התשובות לשאלון, מאפיינים אישיים של המרואיינים, צורת היישוב ואזור גיאוגרפי (ללא מאפיינים מזהים של היישוב).

מדגם בעלי התפקידים כלל את כל ראשי הוועדים ביישובים אלה. ביישובים שבהם היו ועדים נפרדים נכללו במדגם שני ראשי הוועדים. בעלי התפקידים אותרו באמצעות פניה למזכירות של היישובים ובמקרים מסוימים על ידי פניה טלפונית אקראית לתושבים במטרה לזהות את בעלי התפקידים. בסך הכול נכללו ברשימה השמית 270 בעלי תפקידים, כאשר המטרה הייתה להגיע ל-200 מרואיינים. הראיונות בוצעו בין התאריכים 26.6.2003 ו-20.7.2003. במהלך איסוף הנתונים פעל מכון ב.י. כהן למיצוי הרשימה השמית: 3 סוקרים בכירים קיבלו לאחריותם את הרשימות השמיות ובצעו מספר רב של התקשרויות לבעלי התפקידים במטרה למצות את הרשימה - בוצעו עד 10 חזרות למרואיינים שלא רואינו מסיבות שונות (לא נמצא כרגע, עסוק כרגע, מעדיף להתראיין במועד אחר) וכן נעשו פניות חוזרות למסרבים. שיעור ההיענות היה 77% (לוח 2).

לוח 1 – התפלגות ההתקשרויות ושעור ההיענות במדגם התושבים

<u>אחוזים</u>	<u>3125</u>	<u>סה"כ שמות ברשימה</u>
	235	מרויין לא מתאים
	276	מספר שגוי, קו לא תקין, טעות
	187	פקס
	7	שמות כפולים
	49	כתובת לא רלוונטית
	61	בעיית שפה
	815	סה"כ לא רלוונטיים
100%	2310	סה"כ שמות פוטנציאליים
35%	800	שאלונים מלאים
1%	21	שאלונים חלקיים
27%	628	סירובים
17%	382	ביקשו לתאם במועד אחר ולא בוצע
21%	479	אין תשובה/תא קולי

לוח 2 – התפלגות ההתקשרויות לבעלי תפקידים ושעור ההיענות

<u>אחוזים</u>	<u>270</u>	<u>סה"כ שמות ברשימה</u>
	10	מספר שגוי, קו לא תקין, טעות, פקס
100%	260	סה"כ שמות פוטנציאליים
77%	200	שאלונים מלאים
0%	0	שאלונים חלקיים
2%	5	סירובים
10%	25	ביקשו לתאם במועד אחר ולא בוצע ראיון
12%	30	אין תשובה/תא קולי

ממצאים

פרק 1: התפלגות המשיבים לפי נתוני רקע

נתוני הרקע של המשיבים מסוכמים בלוחות הבאים. ברוב המקרים התשובות האפשריות היו זהות בצורות הישוב השונות וגם למשיבים השונים (תושבים ובעלי תפקידים). לגבי מעמד המשפחה בישוב ומקור

ההכנסה העיקרית של המשפחה האפשרויות היו שונות והלוחות נבנו בהתאם. ההתפלגויות מוצגות בכל מקרה ע"י שכיחויות גולמיות וגם ע"י אחוז מתוך סך הכול של הקבוצה הרלוונטית. כך ניתן לערוך השוואה בין הקבוצות לפי הצורך. בפרק זה לא נערכו השוואות סטטיסטיות בין הקבוצות. בלוחות אלה וגם בפרקים שבהמשך מופיעים סיכומים רק עבור אותם המשיבים שנתנו תשובה רלוונטית לשאלה.

לוח 1.1 מציג את התפלגות הגיל. ניתן לראות שבמושבים ובישובים שיתופיים האוכלוסייה מבוגרת יותר מאשר בישובים האחרים. האוכלוסייה בישובים השיתופיים מפולגת בצורה אחידה יותר מאשר במושבים, כלומר בישובים השיתופיים יש יותר צעירים וזקנים באופן יחסי. בעלי התפקידים מבוגרים יותר מאשר התושבים בכל צורות הישוב, ומתרכזים בעיקר בין הגילים 40 ו-60. בישובים האחרים התפלגות הגיל של בעלי התפקידים אחידה יותר מאשר במושבים ובישובים השיתופיים.

לוח 1.1 – התפלגות המרואיינים לפי גיל

צורת ישוב						קבוצת גיל	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
19	17.6	40	22.3	80	16.9	22-29	תושבים
34	31.5	38	21.2	103	21.8	30-39	
30	27.8	44	24.6	126	26.7	40-49	
16	14.8	27	15.1	97	20.6	50-59	
9	8.3	30	16.8	66	14.0	60+	
108	100.0	179	100.0	472	100.0	כולם	
2	6.7	0	0.0	1	1.1	22-29	בעלי תפקידים
6	20.0	9	13.4	9	9.7	30-39	
7	23.3	25	37.3	33	35.5	40-49	
12	40.0	24	35.8	40	43.0	50-59	
3	10.0	9	13.4	10	10.8	60+	
30	100.0	67	100.0	93	100.0	כולם	

לוח 1.2 מציג את התפלגות המגדר. במושבים, כ-60% מהמרואיינים היו נשים, מעט יותר מכך בישובים האחרים, ואילו בישובים השיתופיים רק מעט יותר מרבע מהמרואיינים היו נשים. כמובן שלא ניתן להסיק מכך על שיעורי הנשים והגברים באוכלוסייה, אולם נתון זה מעורר מחשבות לגבי הקצאות זמן שונות של נשים וגברים, כלומר אנו לומדים מכך מי מבני המשפחה נמצא בבית בשעות מסוימות. במחקרים עתידיים רצוי יהיה להקפיד על חלוקה מאוזנת יותר של המרואיינים לפי מגדר. בקרב בעלי התפקידים התמונה דומה בכל צורות הישוב. רק כחמישית מבעלי התפקידים הם נשים.

לוח 1.2 – התפלגות המרוויינים לפי מגדר

צורת ישוב						מגדר	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
40	37.0	135	73.8	205	40.3	גברים	תושבים
68	63.0	48	26.2	304	59.7	נשים	
108	100.0	183	100.0	509	100.0	כולם	
24	80.0	58	81.7	81	81.8	גברים	בעלי תפקידים
6	20.0	13	18.3	18	18.2	נשים	
30	100.0	71	100.0	99	100.0	כולם	

לוח 1.3 מציג את התפלגות ההשכלה. במושבים שיעור התושבים בעלי השכלה על-תיכונית גבוה מאשר ביישובים השיתופיים והאחרים. בקרב בעלי התפקידים, הנוטים להיות משכילים יותר מאשר כלל התושבים, ההבדלים גדולים אף יותר. ביישובים השיתופיים קרוב לתשעים אחוזים מבעלי התפקידים הם בעלי השכלה על-תיכונית, וכשני שליש מהם בעלי השכלה אקדמית. במושבים, לעומת זאת, פחות מ-60% מבעלי התפקידים הם בעלי השכלה על-תיכונית, ורק מעט יותר ממחציתם בעלי השכלה אקדמית.

לוח 1.3 – התפלגות המרוויינים לפי השכלה

צורת ישוב						השכלה	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
2	1.9	3	1.6	31	6.1	יסודית	תושבים
36	33.3	64	35.0	213	42.1	תיכונית	
27	25.0	47	25.7	117	23.1	על-תיכונית לא אקדמית	
43	39.8	69	37.7	145	28.7	אקדמית	
108	100.0	183	100.0	506	100.0	כולם	
1	3.3	0	0.0	1	1.0	יסודית	בעלי תפקידים
6	20.0	8	11.3	41	41.4	תיכונית	
12	40.0	17	23.9	26	26.3	על-תיכונית לא אקדמית	
11	36.7	46	64.8	31	31.3	אקדמית	
30	100.0	71	100.0	99	100.0	כולם	

לוח 1.4 מציג את התפלגות ארץ המוצא. כשלושה רבעים מהאוכלוסייה במושבים הם ילידי ישראל, לעומת כ-65% מהאוכלוסייה בישובים השיתופיים ו-70% מהאוכלוסייה בישובים האחרים. לעומת זאת, כ-30% מהאוכלוסייה בישובים השיתופיים הם דור שלישי בארץ, לעומת כ-23% מהאוכלוסייה במושבים ו-26% מהאוכלוסייה בישובים האחרים. מוצאם של כ-30% מתושבי המושבים הוא ממדינות מערביות, לעומת יותר ממחצית מתושבי הישובים השיתופיים ומעט פחות מכך בישובים האחרים. אם נוסיף לכך את העובדה שמרבית מבני הדור השלישי הם ממוצא מערבי, ההבדלים בין צורות הישוב אף חדים יותר. הבדלים אלה משויכים לפחות בחלקם להבדלים בהתפלגות הגיל.

בקרב בעלי התפקידים, מעל שלושה רבעים הם ילידי ישראל, ובישובים האחרים שיעור ילידי ישראל מגיע ל-90%. לעומת זאת, מעטים יותר בני הדור השלישי מבין בעלי התפקידים בכל צורות הישוב, כנראה הואיל ובני הדור השלישי הם בעיקר הצעירים השכיחים פחות בקרב בעלי התפקידים. במושבים ובישובים השיתופיים גדול שיעור בעלי התפקידים ממוצא מערבי משיעור התושבים. לעומת זאת, 40% מבעלי התפקידים בישובים האחרים הם ממוצא מזרחי, דור שני בארץ.

לוח 1.4 – התפלגות המרווינים לפי ארץ מוצא

צורת ישוב						ארץ מוצא	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
8	7.5	7	3.8	77	15.2	יליד אסיה/אפריקה	תושבים
15	14.0	45	24.6	45	8.9	יליד אירופה/אמריקה	
8	7.5	10	5.5	5	1.0	יליד בריה"מ/חבר העמים	
28	26.2	54	29.5	115	22.6	יליד ישראל, האב גם יליד ישראל	
26	24.3	19	10.4	158	31.1	יליד ישראל, האב יליד אסיה/אפריקה	
22	20.6	48	26.2	108	21.3	יליד ישראל, האב יליד אירופה/אמריקה	
107	100.0	183	100.0	508	100.0	כולם	
0	0.0	3	4.2	9	9.1	יליד אסיה/אפריקה	בעלי תפקידים
3	10.0	11	15.5	13	13.1	יליד אירופה/אמריקה	
0	0.0	2	2.8	0	0.0	יליד בריה"מ/חבר העמים	
5	16.7	12	16.9	13	13.1	יליד ישראל, האב גם יליד ישראל	
12	40.0	8	11.3	34	34.3	יליד ישראל, האב יליד אסיה/אפריקה	
10	33.3	35	49.3	30	30.3	יליד ישראל, האב יליד אירופה/אמריקה	
30	100.0	71	100.0	99	100.0	כולם	

לוח 1.5 מציג את התפלגות המצב המשפחתי. כשמונים אחוזים מתושבי המושבים והישובים השיתופיים חיים עם בן או בת זוג, לעומת 87% בישובים האחרים. כמעט כל בעלי התפקידים חיים עם בן או בת זוג בכל צורות הישוב.

לוח 1.5 – התפלגות המרווינים לפי מצב משפחתי

צורת ישוב						מצב משפחתי	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
94	87.0	144	78.7	406	79.8	תושבים	עם בן/בת זוג
14	13.0	39	21.3	103	20.2		בלי בן/בת זוג
108	100.0	183	100.0	509	100.0		כולם
30	100.0	62	87.3	96	97.0	בעלי תפקידים	עם בן/בת זוג
0	0.0	9	12.7	3	3.0		בלי בן/בת זוג
30	100.0	71	100.0	99	100.0		כולם

לוח 1.6 מציג את התפלגות מספר הילדים המתגוררים באופן קבוע בבית המרווינים. מספר הילדים הממוצע נמוך ביותר בישובים השיתופיים וגבוה ביותר בישובים האחרים. יותר מרבע מתושבי הישובים האחרים חיים במשפחות שבהן ארבעה ילדים ויותר, לעומת כ-15% במושבים ו-8% בישובים השיתופיים. גם הבדל זה נעוץ כנראה בהבדלים בהתפלגות הגיל. מספר הילדים גבוה יותר בקרב בעלי התפקידים מאשר בקרב כלל התושבים במושבים ובישובים שיתופיים.

לוח 1.7 מציג את התפלגות הוותק בישוב. תושבי המושבים והישובים השיתופיים ותיקים יותר בעשר שנים בערך מתושבי הישובים האחרים. בעלי התפקידים במושבים ובישובים השיתופיים ותיקים יותר מאשר כלל התושבים. בקרב בעלי התפקידים בישובים האחרים, כ-41% נמצאים בישוב לא יותר מחמש שנים, ורק תשעה אחוזים מהם נמצאים בישוב יותר מעשרים שנה.

לוח 1.8 מציג את התפלגות מעמד המשפחות. במושבים, כשני שליש מהמשפחות הן בעלות יחידת משק, ועוד כ-4% בעלות משק עזר. כ-19% מהמשפחות הן בעלות בית מגורים בלבד, וכ-9% מתגוררים בשכירות. בישובים השיתופיים, כ-20% מתגוררות בשכירות. נציין כי חלה טעות בהכנת השאלון לתושבי הישובים השיתופיים, והם נשאלו את השאלה שהייתה מיועדת לישובים האחרים, כך שהמעמד של 80% הנוספים אינו ברור. בישובים האחרים, כ-85% מהמשפחות חיות בבית מגורים בבעלותן, וכ-13% מתגוררות בשכירות. בקרב בעלי התפקידים במושבים, כ-11% אינם מתגוררים כלל בישוב. מרבית האחרים הם בעלי יחידת משק. בישובים השיתופיים, כ-28% מבעלי התפקידים אינם מתגוררים בישוב, וכל השאר הם חברי משק או בני משפחה של חברים. בישובים האחרים, כ-27% מבעלי התפקידים אינם מתגוררים בישוב, ומרבית האחרים הם בעלי בית מגורים.

לוח 1.6 – התפלגות המרוויינים לפי מספר ילדים

צורת ישוב						מספר ילדים המתגוררים באופן קבוע בביתך	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
12	12.2	63	37.3	142	28.1	0	תושבים
17	17.3	24	14.2	86	17.0	1	
24	24.5	42	24.9	101	20.0	2	
19	19.4	27	16.0	99	19.6	3	
13	13.3	8	4.7	47	9.3	4	
13	13.3	5	3.0	30	5.9	5+	
98	100.0	169	100.0	505	100.0	כולם	
2.58		1.50		1.87		ממוצע	
2	6.7	20	28.2	10	10.1	0	בעלי תפקידים
4	13.3	10	14.1	20	20.2	1	
8	26.7	15	21.1	19	19.2	2	
10	33.3	13	18.3	29	29.3	3	
3	10.0	8	11.3	15	15.2	4	
3	10.0	5	7.0	6	6.1	5+	
30	100.0	71	100.0	99	100.0	כולם	
2.60		1.96		2.39		ממוצע	

לוח 1.9 מציג את מקור ההכנסה העיקרי של המשפחה. גם כאן חלה טעות בשאלה שהופנתה לתושבי ביישובים השיתופיים וכתוצאה מכך התשובות שנתקבלו מהם אינן בעלות משמעות. במושבים, כ-21% מהתושבים מתפרנסים בעיקר מהמשק החקלאי, עוד כ-22% מעסקים לא-חקלאיים, כמחציתם ביישוב עצמו, וכ-47% מתפרנסים משכר עבודה. ביישובים האחרים, כ-33% מהתושבים מתפרנסים מעסק עצמאי, פחות ממחציתם ביישוב עצמו, וכ-57% מתפרנסים משכר עבודה. בעלי התפקידים במושבים מתפרנסים יותר מחקלאות ומעסקים עצמאיים אחרים ופחות משכר עבודה. ביישובים האחרים, בעלי התפקידים מתפרנסים פחות מעסקים עצמאיים ויותר משכר עבודה. ייתכן שביישובים האחרים בעלי התפקידים מקבלים שכר עבור מילוי תפקידם בעוד שבמושבים בעלי התפקידים עושים זאת בהתנדבות.

בלוח 1.10 אנו בודקים יותר לעומק את מידת ההסתמכות של המשפחה על החקלאות כמקור פרנסה. במושבים, אנו מוצאים כי 63% מהתושבים אינם מסתמכים כלל על חקלאות בעוד שכ-11% מתפרנסים מחקלאות בלבד. רבים יותר מבעלי התפקידים במושבים מסתמכים על חקלאות כמקור הכנסה, רק כ-36%

מהם אינם מסתמכים כלל על הכנסה מחקלאות. לתושבי הישובים השיתופיים הופנתה שאלה זוהי, ונמצאה הסתמכות נמוכה יותר על חקלאות, אולם קשה לומר איך בדיוק הובנה השאלה על ידי המרואיינים. בישובים האחרים, רק משפחות בודדות עוסקות בחקלאות.

לוח 1.7 – התפלגות המרואיינים לפי מספר שנים בישוב

צורת ישוב						מספר שנים בישוב	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
29	27.1	36	19.7	85	16.7	1-5	תושבים
23	21.5	22	12.0	51	10.0	6-10	
28	26.2	25	13.7	82	16.1	11-20	
17	15.9	46	25.1	126	24.8	21-30	
3	2.8	23	12.6	51	10.0	31-40	
5	4.7	15	8.2	75	14.8	41-50	
2	1.9	16	8.7	38	7.5	>50	
107	100.0	183	100.0	508	100.0	כולם	
14.7		23.4		24.9		ממוצע	
9	40.9	0	0.0	5	5.7	1-5	בעלי תפקידים
2	9.1	4	7.8	5	5.7	6-10	
9	40.9	2	3.9	13	14.8	11-20	
1	4.5	19	37.3	14	15.9	21-30	
0	0.0	14	27.5	7	8.0	31-40	
1	4.5	10	19.6	29	33.0	41-50	
0	0.0	2	3.9	15	17.0	>50	
22	100.0	51	100.0	88	100.0	כולם	
12.1		31.6		34.6		ממוצע	

לוח 1.8 – התפלגות המרוויינים לפי מעמד המשפחה ביישוב

צורת ישוב		מעמד המשפחה ביישוב	צורת ישוב		מעמד המשפחה ביישוב	צורת ישוב		מעמד המשפחה ביישוב	
ישוב אחר			ישוב שיתופי			מושב			
N	%		N	%		N	%		
92	85.2	בעלת בית מגורים	106	57.9	בעלת בית מגורים	335	66.1	בעלת יחידת משק	תושבים
						20	3.9	בעלת משק עזר	
						97	19.1	בעלת בית מגורים ללא משק	
14	13.0	מתגוררת בשכירות	36	19.7	מתגוררת בשכירות	44	8.7	מתגוררת בשכירות	
2	1.9	אחר	41	22.4	אחר	11	2.2	אחר	
108	100.0	כולם	183	100.0	כולם	507	100.0	כולם	
8	26.7	לא גרה ביישוב עצמו	20	28.2	לא גרה ביישוב עצמו	11	11.1	לא גרה ביישוב עצמו	
21	70.0	בעלת בית מגורים	51	71.8	לפחות בן משפחה אחד חבר משק	80	80.8	בעלת יחידת משק	
			0	0.0	לפחות בן משפחה אחד בן-משק שאינו חבר	2	2.0	בעלת משק עזר	
			0	0.0	לא חברים ולא בני משק, בעלי בית מגורים	1	1.0	בעלת בית מגורים ללא משק	
1	3.3	מתגוררת בשכירות	0	0.0	מתגוררת בשכירות	3	3.0	מתגוררת בשכירות	
0	0.0	אחר	0	0.0	אחר	2	2.0	אחר	
30	100.0	כולם	71	100.0	כולם	99	100.0	כולם	

לוח 1.9 – התפלגות המרוויינים לפי מקור הכנסה עיקרי של המשפחה

צורת ישוב		מקור הכנסה עיקרי של המשפחה	צורת ישוב		מקור הכנסה עיקרי של המשפחה	צורת ישוב		מקור הכנסה עיקרי של המשפחה	
ישוב אחר			ישוב שיתופי			מושב			
N	%		N	%		N	%		
						105	20.7	המשק החקלאי	תושבים
15	14.0	עסק עצמאי בישוב	18	9.8	עסק עצמאי בישוב	53	10.5	עסק עצמאי לא-חקלאי בישוב	
20	18.7	עסק עצמאי מחוץ לישוב	15	8.2	עסק עצמאי מחוץ לישוב	59	11.6	עסק עצמאי מחוץ לישוב	
61	57.0	שכר מעבודה שכירה	86	47.0	שכר מעבודה שכירה	237	46.8	שכר מעבודה שכירה	
11	10.3	אחר	64	35.0	אחר	53	10.5	אחר	
107	100.0	כולם	183	100.0	כולם	507	100.0	כולם	
			36	70.5	המשק השיתופי	27	31.0	המשק החקלאי	בעלי תפקידים
1	4.6	עסק עצמאי בישוב	0	0.0	עסק עצמאי לא-חקלאי בישוב	14	16.1	עסק עצמאי לא-חקלאי בישוב	
3	13.6	עסק עצמאי מחוץ לישוב	1	2.0	עסק עצמאי מחוץ לישוב	12	13.8	עסק עצמאי מחוץ לישוב	
18	81.8	שכר מעבודה שכירה	13	25.5	שכר מעבודה שכירה	30	34.5	שכר מעבודה שכירה	
0	0.0	אחר	1	2.0	אחר	4	4.5	אחר	
22	100.0	כולם	51	100.0	כולם	87	100.0	כולם	

לוח 1.10 – התפלגות המרואיינים לפי מידת פרנסת המשפחה מחקלאות

צורת ישוב						מידת פרנסת המשפחה מחקלאות	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
100	92.6	120	66.7	318	63.0	בכלל לא	תושבים
6	5.6	27	15.0	76	15.0	פחות מ-50% מחקלאות	
1	0.9	7	3.9	22	4.4	בערך 50% מחקלאות	
1	0.9	15	8.3	33	6.5	יותר מ-50% מחקלאות	
0	0.0	11	6.1	56	11.1	רק מחקלאות	
108	100.0	180	100.0	505	100.0	כולם	
21	95.5	20	39.2	32	36.4	בכלל לא	בעלי תפקידים
1	4.5	12	23.5	27	30.7	פחות מ-50% מחקלאות	
0	0.0	10	19.6	9	10.2	בערך 50% מחקלאות	
0	0.0	4	7.8	12	13.6	יותר מ-50% מחקלאות	
0	0.0	5	9.8	8	9.1	רק מחקלאות	
22	100.0	51	100.0	88	100.0	כולם	

לוח 1.11 מציג את הישוב שבו נמצא מקום העבודה העיקרי של האוכלוסייה. במושבים, כ-35% מהתושבים עובדים בעיקר במושב עצמו, כ-22% עובדים בישוב כפרי אחר או במרכז אזורי, וכ-43% עובדים בישוב עירוני. בישובים השיתופיים, יותר ממחצית התושבים עובדים בישוב עצמו. בישובים האחרים, מחצית מהתושבים עובדים בישוב עירוני, ואילו השאר מתחלקים באופן שווה בין ישוב המגורים לבין ישוב כפרי אחר או מרכז אזורי. בקרב בעלי התפקידים, שיעור העובדים בישוב המגורים גבוה עד כדי כפליים מאשר בקרב התושבים, בכל צורות הישוב.

לוח 1.11 – התפלגות המרואיינים לפי הישוב שבו נמצא מקום העבודה העיקרי

צורת ישוב						מקום העבודה העיקרי של המרואיין	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
22	24.4	86	52.4	145	35.2	תושבים	בישוב המגורים
23	25.6	31	18.9	91	22.1		בישוב כפרי אחר או במרכז אזורי
45	50.0	47	28.7	176	42.7		בישוב עירוני
90	100.0	164	100.0	412	100.0		כולם
12	54.5	45	88.2	56	67.5	בעלי תפקידים	בישוב המגורים
4	18.2	5	9.8	9	10.8		בישוב כפרי אחר או במרכז אזורי
6	27.3	1	2.0	18	21.7		בישוב עירוני
22	100.0	51	100.0	83	100.0		כולם

פרק 2: שביעות רצון מהשירותים הניתנים בישוב ובאזור

לוח 2.1 בודק את שביעות הרצון מרמת התשתיות בישוב ומצב תחזוקתן. מחצית מתושבי המושבים מרוצים מהתשתיות. לעומת זאת, קרוב ל-68% מתושבי הישובים השיתופיים ו-57% מתושבי הישובים האחרים מרוצים מהתשתיות. ההבדלים בין צורות הישוב השונות מובהקים מבחינה סטטיסטית, כאשר עיקר ההבדל הוא בין המושבים והישובים השיתופיים.

לוח 2.1 – שביעות הרצון מהתשתיות בישוב ותחזוקתן

צורת ישוב						באיזו מידה אתה מרוצה מרמת התשתיות בישוב ומצב התחזוקה שלהן (גינון, כבישים, פינוי אשפה)?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
23	21.5	39	21.3	68	13.4	מרוצה מאד
38	35.5	85	46.4	185	36.6	מרוצה
31	29.0	47	25.7	167	33.0	לא כל כך מרוצה
15	14.0	12	6.6	86	17.0	מאד לא מרוצה
107	100.0	183	100.0	506	100.0	כולם

שביעות הרצון של התושבים משירותים מוניציפאליים אחרים נמוכה מעט מאשר שביעות הרצון שלהם מהתשתיות (לוח 2.2) בכל צורות הישוב. גם במקרה זה שביעות הרצון בישובים השיתופיים היא הגבוהה ביותר ואילו שביעות הרצון במושבים היא הנמוכה ביותר. ההבדלים בין צורות הישוב השונות מובהקים מבחינה סטטיסטית ($p < 0.0001$).

לוח 2.2 – שביעות הרצון משירותים מוניציפאליים אחרים

צורת ישוב						באיזו מידה אתה מרוצה מרמת השירותים המוניציפאליים האחרים הניתנים בישוב (תרבות, נוער, ספורט)?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
16	16.2	22	12.3	39	8.2	מרוצה מאד
34	34.3	85	47.5	171	35.8	מרוצה
36	36.4	54	30.2	165	34.6	לא כל כך מרוצה
13	13.1	18	10.1	102	21.4	מאד לא מרוצה
99	100.0	179	100.0	477	100.0	כולם

בלוח 2.3 אנו רואים כי שביעות הרצון של התושבים משירותי החינוך גבוהה באופן משמעותי משביעות הרצון מכלל השירותים המוניציפאליים, בכל צורות הישוב. במושבים נרשמה שביעות רצון של מעל 70% של התושבים, בישובים השיתופיים שיעור שבעי הרצון היה 87.5%, ובישובים האחרים 78.4% מהתושבים היו מרוצים משירותי החינוך. ההבדל בין המושבים לבין הישובים השיתופיים מובהק באופן סטטיסטי ($p < 0.0001$).

לוח 2.3 – שביעות הרצון משירותי החינוך

צורת ישוב						באיזו מידה אתה ומשפחתך מרוצים משירותי החינוך שאתם מקבלים?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
26	29.5	53	36.8	87	22.3	מרוצים מאד
43	48.9	73	50.7	188	48.1	מרוצים
9	10.2	15	10.4	76	19.4	לא כל כך מרוצים
10	11.4	3	2.1	40	10.2	כלל לא מרוצים
88	100.0	144	100.0	391	100.0	כולם

גם משירותי הבריאות ניכרת שביעות רצון לא מעטה (לוח 2.4), והיא הנמוכה ביותר במושבים (כ-72%) והגבוהה ביותר בישובים אחרים (כ-80%), כאשר הישובים השיתופיים נמצאים בתווך. ההבדל בין המושבים לבין הישובים האחרים מובהק באופן סטטיסטי ($p < 0.05$). עם זאת, יש לציין כי פרט לישובים השיתופיים שבהם 63% מהתושבים מקבלים שירותי בריאות בישוב עצמו (לוח 2.5), מרבית התושבים מקבלים שירותי בריאות בישובים אחרים, ובעיקר בישובים עירוניים. עובדה זו בולטת בעיקר בישובים האחרים. ההבדלים בין צורות הישוב מובהקים ברמה של 0.0001.

לוח 2.4 - שביעות הרצון משירותי הבריאות

צורת ישוב						באיזו מידה אתה ומשפחתך מרוצים משירותי הבריאות שאתם מקבלים?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
28	30.8	44	25.6	97	21.7	מרוצים מאד
45	49.5	87	50.6	223	49.9	מרוצים
12	13.2	32	18.6	97	21.7	לא כל כך מרוצים
6	6.6	9	5.2	30	6.7	כלל לא מרוצים
91	100.0	172	100.0	447	100.0	כולם

לוח 2.5 – הישוב שבו מקבלים את שירותי הבריאות הבסיסיים

צורת ישוב						באיזה ישוב אתה ומשפחתך מקבלים את שירותי הבריאות הבסיסיים?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
29	27.1	114	63.0	192	38.1	בישוב המגורים
26	24.3	31	17.1	127	25.2	בישוב כפרי אחר או במרכז אזורי
52	48.6	36	19.9	185	36.7	בישוב עירוני
107	100.0	181	100.0	504	100.0	כולם

שביעות הרצון משירותי התרבות (לוח 2.6) מגיעה עד כדי 50% במושבים, 58.5% בישובים השיתופיים ו-56.8% בישובים האחרים. ההבדלים בין צורות הישוב מובהקים ב-0.05%. גם כאן, מרבית התושבים מקבלים את מרבית שירותי התרבות בישוב אחר מישוב המגורים (לוח 2.7). במושבים ובישובים

הקהילתיים כמחצית מהתושבים מקבלים את מרבית שירותי התרבות בישוב עירוני. ההבדל בין צורות הישוב מובהק ברמה של 0.0001.

לוח 2.6- שביעות הרצון משירותי התרבות

צורת ישוב						באיזו מידה אתה ומשפחתך מרוצים משירותי התרבות שאתם מקבלים?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
16	18.2	23	14.6	54	12.8	מרוצים מאד
34	38.6	69	43.9	157	37.1	מרוצים
28	31.8	48	30.6	120	28.4	לא כל כך מרוצים
10	11.4	17	10.8	92	21.7	כלל לא מרוצים
88	100.0	157	100.0	423	100.0	כולם

לוח 2.7 – הישוב שבו מקבלים את מרבית שירותי התרבות

צורת ישוב						באיזה ישוב אתה ומשפחתך צורכים את מרבית שירותי התרבות?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
36	35.0	71	40.6	109	23.1	בישוב המגורים
16	15.5	43	24.6	115	24.4	בישוב כפרי אחר או במרכז אזורי
51	49.5	61	34.9	247	52.4	בישוב עירוני
103	100.0	175	100.0	471	100.0	כולם

לוח 2.8 מראה הבדלים גדולים בהרגלי הקניה בין צורות הישוב. כשלושה רבעים מתושבי המושבים והישובים האחרים מבצעים את מרבית הקניות השוטפות בישוב עירוני, לעומת פחות ממחצית התושבים בישובים השיתופיים. כמעט חצי מתושבי הישובים השיתופיים מבצעים את מרבית הקניות השוטפות ביישובם, לעומת כ-10% בלבד מתושבי המושבים וכ-20% מתושבי הישובים האחרים. ההבדל בין צורות הישוב מובהק ברמה של 0.0001.

כשני שלישים מתושבי הישובים הכפריים מרוצים מזמינות אפשרויות הקניה (לוח 2.9), אך רק מעטים מתוכם מגדירים את עצמם כ"מרוצים מאד". לא קיים הבדל מובהק בין צורות הישוב.

לוח 2.8 – הישוב שבו מבצעים את מרבית הקניות השוטפות

צורת ישוב						באיזה ישוב אתה ומשפחתך מבצעים את מרבית הקניות השוטפות?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
22	20.8	84	47.2	53	10.5	בישוב המגורים
4	3.8	14	7.9	58	11.5	בישוב כפרי אחר או במרכז אזורי
80	75.5	80	44.9	395	78.1	בישוב עירוני
106	100.0	178	100.0	506	100.0	כולם

לוח 2.9 – מידת הנגישות לחנויות ומרכזי קניות

צורת ישוב						באיזו מידה אתה ומשפחתך מרוצים מן הנגישות שלכם לחנויות ולמרכזי קניות?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
17	17.5	29	16.7	79	16.8	מרוצים מאד
54	55.7	84	48.3	239	50.9	מרוצים
15	15.5	41	23.6	87	18.5	לא כל כך מרוצים
11	11.3	20	11.5	65	13.8	כלל לא מרוצים
97	100.0	174	100.0	470	100.0	כולם

פרק 3: מבנה השלטון המקומי

לוח 3.1 עוסק באחריות למתן שירותים מוניציפאליים מקומיים. בקרב התושבים, כמחצית מהמרוואיינים סבורים שאחריות זאת צריכה להתחלק באופן כלשהו בין ועד הישוב לבין המועצה האזורית. חלק הארי של שאר התושבים מעדיפים שהאחריות צריכה להיות בידי המועצה האזורית. לא נמצאו הבדלים מובהקים בין התושבים בצורות הישוב השונות. לעומת זאת, כמעט שלושה רבעים מבעלי התפקידים בישובים שיתופיים ואחרים העדיפו חלוקת אחריות בין ועד הישוב לבין המועצה האזורית, בעוד שדעתם של בעלי התפקידים במושבים לא הייתה שונה מזו של התושבים. ההבדל בין בעלי התפקידים במושבים לבין בעלי התפקידים בישובים השיתופיים והאחרים היה מובהק ברמה של 0.02. ההבדל בין בעלי התפקידים בישובים שיתופיים ואחרים לבין התושבים היה מובהק ברמה של 0.005. רבים יותר מבין בעלי התפקידים במושבים ובישובים השיתופיים העדיפו שוועד הישוב יהיה אחראי בלעדית למתן השירותים המוניציפאליים המקומיים, יחסית לתושבים.

לוח 3.1 – האחריות למתן שירותים מוניציפאליים מקומיים

צורת ישוב						מי לדעתך צריך להיות אחראי למתן השירותים המוניציפאליים המקומיים (גינון, תחזוקת כבישים, פינוי אשפה, תרבות, נוער, ספורט)?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
18	17.0	25	14.4	98	20.0	ועד הישוב	תושבים
34	32.1	57	32.8	152	31.1	המועצה האזורית	
54	50.9	92	52.9	239	48.9	חלק ועד, חלק מועצה	
106	100.0	174	100.0	489	100.0	כולם	
3	10.0	12	17.1	26	26.8	ועד הישוב	בעלי תפקידים
5	16.7	7	10.0	22	22.7	המועצה האזורית	
22	73.3	51	72.9	49	50.5	חלק ועד, חלק מועצה	
30	100.0	70	100.0	97	100.0	כולם	

לוח 3.2 עוסק באחריות לגביית המיסים המוניציפאליים. כשני שלישים מתושבי המושבים סבורים שאחריות זו צריכה להיות בידי המועצה האזורית, בעוד שבישובים השיתופיים והאחרים החלוקה מאוזנת יותר בין גבייה באחריות ועד הישוב לבין גבייה באמצעות המועצה האזורית, עם נטייה לכיוון המועצה האזורית. ההבדל בין תושבי המושבים לבין תושבי הישובים השיתופיים היה מובהק ברמה של 0.02. בעלי התפקידים תמכו יותר מאשר התושבים בדעה שוועד הישוב צריך לגבות מיסים באופן עצמאי, בכל צורות הישוב, אם כי ההבדל היה מובהק רק בישובים השיתופיים ($p=0.01$). ההבדל בין בעלי התפקידים במושבים ובישובים השיתופיים היה מובהק ברמה של 0.03.

לוח 3.3 עוסק בסוגיה של זהות הועדים במושבים ובישובים שיתופיים. כשני שלישים מהתושבים מעדיפים ועדים נפרדים לאגודה השיתופית ולנושאים המוניציפאליים, בעוד שרק מחצית מבעלי התפקידים תומכים בכך. העדפת התושבים לועדים נפרדים מובהקת ברמה של 0.02. לא נמצא הבדל מובהק בין מושבים לבין ישובים שיתופיים.

לוח 3.4 עוסק בהכפפת העניינים המוניציפאליים לאסיפה כללית של התושבים. רוב מכריע של התושבים תומכים במתן סמכות לאסיפה הכללית, ורוב זה מוצק יותר באופן מובהק במושבים מאשר בישובים שיתופיים ($p<0.0001$). בעלי התפקידים במושבים ובישובים השיתופיים הם בעלי דעה דומה לזו של התושבים. בעלי התפקידים בישובים האחרים תומכים הרבה פחות מאשר בעלי התפקידים במושבים ובישובים השיתופיים ($p=0.003$) ומאשר התושבים בישובים האחרים ($p=0.01$) במתן סמכות לאסיפה הכללית בעניינים מוניציפאליים. לוח 3.5 עוסק באחריות לתפעול שטחים ומבנים ציבוריים בישוב. קרוב ל-80% מתושבי המושבים סבורים כי אחריות זו צריכה להיות בידי כלל התושבים ולא בידי האגודה השיתופית, יותר מאשר בקרב הישובים השיתופיים ($p<0.0001$) ומאשר בקרב בעלי התפקידים במושבים ($p=0.01$).

לוח 3.2 – האחריות לגביית מיסים מוניציפאליים

צורת ישוב						האם לדעתך רצוי שוועד הישוב יטיל מיסים לצורך מימון השירותים המוניציפאליים או שרצוי שהמועצה האזורית תעשה זאת?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
37	43.5	67	44.7	142	33.6	רצוי שהוועד יטיל מיסים אם הוא מספק שירותים	תושבים
48	56.5	80	53.3	276	65.4	רצוי שהמועצה האזורית תטיל מיסים ותעביר לישוב את חלקו	
0	0.0	3	2.0	4	0.9	גם וגם	
85	100.0	150	100.0	422	100.0	כולם	
15	51.7	33	62.3	35	36.5	רצוי שהוועד יטיל מיסים אם הוא מספק שירותים	בעלי תפקידים
13	44.8	17	32.1	52	54.2	רצוי שהמועצה האזורית תטיל מיסים ותעביר לישוב את חלקו	
1	3.4	3	5.7	9	9.4	גם וגם	
29	100.0	53	100.0	96	100.0	כולם	

לוח 3.3 – זהות ועדים

צורת ישוב				האם לדעתך רצוי שהוועד האחראי על העניינים המוניציפאליים יהיה זהה לוועד האגודה החקלאית/הנהלת המשק או שיהיו ועדים נפרדים?	
ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%		
58	34.9	122	29.5	רצוי שהוועדים יהיו זהים	תושבים
108	65.1	291	70.5	רצוי שהוועדים יהיו נפרדים	
166	100.0	413	100.0	כולם	
31	46.3	45	49.5	רצוי שהוועדים יהיו זהים	בעלי תפקידים
36	53.7	46	50.5	רצוי שהוועדים יהיו נפרדים	
67	100.0	91	100.0	כולם	

לוח 3.4 - הכפפת העניינים המוניציפאליים לאסיפה כללית של התושבים

צורת ישוב						האם לדעתך רצוי שהוועד המטפל בעניינים המוניציפאליים יהיה כפוף להחלטות אסיפת כלל התושבים?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
75	72.1	109	60.9	382	78.0	כן	תושבים
25	24.0	55	30.7	81	16.5	רק בנושאים מהותיים	
4	3.8	15	8.4	27	5.5	לא	
104	100.0	179	100.0	490	100.0	כולם	
10	33.3	45	66.2	65	66.3	כן	בעלי תפקידים
10	33.3	18	26.5	25	25.5	רק בנושאים מהותיים	
10	33.3	5	7.4	8	8.2	לא	
30	100.0	68	100.0	98	100.0	כולם	

לוח 3.5 – תפעול שטחים ומבנים ציבוריים

צורת ישוב						בידי מי צריך להיות תפעול השטחים הציבוריים ומבני הציבור?
ישוב שיתופי			מושב			
N	%		N	%		
65	38.0	בידי חברי המשק בלבד	98	20.6	בידי האגודה החקלאית	תושבים
106	62.0	בידי כלל התושבים	378	79.4	בידי כלל התושבים באמצעות הוועד המקומי	
171	100.0	כולם	476	100.0	כולם	
23	33.3	בידי חברי המשק בלבד	28	31.8	בידי האגודה החקלאית	בעלי תפקידים
46	66.7	בידי כלל התושבים	60	68.2	בידי כלל התושבים באמצעות הוועד המקומי	
69	100.0		88	100.0	כולם	

פרק 4: גודל הישוב, מיון מועמדים, ומבנה ארגוני

לוח 4.1 עוסק בשאלות הקשורות למיון מועמדים להצטרף לישוב. הרוב המכריע של התושבים תומכים במיון של מועמדים להצטרף לישוב. הרוב הנמוך ביותר, כ-74%, נמצא בישובים האחרים, וההבדל בינם לבין המושבים והישובים השיתופיים מובהק ברמה של 0.0001. מרבית תושבי המושבים סבורים שהאחריות למיון המועמדים צריכה להיות בידי כלל התושבים, בעוד שמרבית התושבים בישובים השיתופיים והאחרים

מעדיפים לתת אחריות זו לחברי האגודה או ועד הישוב. גם הבדל זה מובהק ברמה של 0.0001. גם בעלי התפקידים תומכים ברובם במיון מועמדים, וגם ביניהם הישובים האחרים שונים באופן מובהק ($p < 0.0001$). בעלי התפקידים במושבים נבדלים באופן מובהק מהתושבים ($p < 0.0001$) בכך שמרביתם סבורים שמיון המועמדים צריך להיות בידי האגודה החקלאית ולא בידי כלל התושבים.

לוח 4.1 – מיון מועמדים

צורת ישוב						האם לדעתך צריך להתקיים הליך של מיון מועמדים לקניית יחידת מגורים (או נחלה חקלאית) ובידי מי?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
27	26.2	15	8.5	49	10.2	לא צריך להתבצע מיון של מועמדים	תושבים
76	73.8	90	50.8	127	26.5	צריך, בידי האגודה החקלאית (או חברי המשק או ועד הישוב)	
0	0.0	72	40.7	304	63.3	צריך, באחריות כלל התושבים	
103	100.0	177	100.0	480	100.0	כולם	
6	20.0	2	3.0	0	0.0	לא צריך להתבצע מיון של מועמדים	בעלי תפקידים
24	80.0	33	49.3	54	58.1	צריך, בידי האגודה החקלאית (או חברי המשק או ועד הישוב)	
0	0.0	32	47.8	33	35.5	צריך, באחריות כלל התושבים	
0	0.0	0	0.0	6	6.5	גם וגם	
30	100.0	67	100.0	93	100.0	כולם	

לוח 4.2 עוסק בהרחבת הישוב וגודלו הרצוי. מרבית התושבים סבורים כי רצוי להרחיב את הישוב יותר מאשר ההרחבה המותרת היום, ורוב זה מוצק יותר בישובים השיתופיים והאחרים מאשר במושבים. במושבים, בנוסף לכך, ניכרת נטייה לשמור על ישוב קטן יחסית. ההבדל בין המושבים לשאר הישובים מובהק ברמה של 0.0001. הדעות של בעלי התפקידים לא היו שונות באופן מובהק מהדעות של התושבים.

לוח 4.3 עוסק בסוגיית ועד מקומי לעומת אגודה קהילתית. שאלה זו לא הוצגה לתושבי המושבים. מרבית התושבים ובעלי התפקידים מעדיפים את המסגרת של ועד מקומי על פני אגודה קהילתית. לא נמצאו הבדלים מובהקים מבחינה סטטיסטית בין צורות הישוב השונות. בישובים שיתופיים התמיכה בוועד מקומי חזקה יותר בקרב התושבים מאשר בקרב בעלי התפקידים ($p < 0.05$).

המרואיינים בישובים השיתופיים נשאלו שתי שאלות נוספות. ראשית, נבדקה עמדת המרואיינים לגבי עצם הרחבת הישוב ומעמד התושבים החדשים (לוח 4.4). לא נמצאו הבדלים מובהקים מבחינה סטטיסטית בין תושבים ובעלי תפקידים. יותר ממחצית המרואיינים תומכים בהרחבת הישוב ללא תנאי, מעט יותר מרבע

תומכים בהרחבה רק במסגרת של שכונה קהילתית נפרדת, ומיעוט מהמרואינים תומכים בקליטת חברי משק חדשים בלבד.

לוח 4.2 - הרחבת הישוב וגודלו הרצוי

צורת ישוב						האם לדעתך רצוי להגדיל את מספר המשפחות ביישוב על ידי הקצאת חלקות נוספות לבנייה למגורים מעבר להרחבה המותרת היום?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
23	22.3	33	19.4	140	29.0	לא רצוי	תושבים
33	32.0	56	32.9	187	38.7	עד 200 משפחות	
9	8.7	25	14.7	61	12.6	עד 350 משפחות	
14	13.6	15	8.8	37	7.7	עד 500 משפחות	
24	23.3	41	24.1	58	12.0	לא צריך להגביל	
103	100.0	170	100.0	483	100.0	כולם	
5	17.2	6	10.2	27	28.4	לא רצוי	בעלי תפקידים
4	13.8	14	23.7	37	38.9	עד 200 משפחות	
5	17.2	13	22.0	19	20.0	עד 350 משפחות	
7	24.1	11	18.6	5	5.3	עד 500 משפחות	
8	27.6	15	25.4	7	7.4	לא צריך להגביל	
29	100.0	59	100.0	95	100.0	כולם	

לוח 4.3 - ועד מקומי לעומת אגודה קהילתית

צורת ישוב						מהי לדעתך המסגרת הארגונית העדיפה לתושבים - אגודה קהילתית של בעלי מגרשים (וחברים) או ועד הנבחר ע"י כלל התושבים?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
18	21.4	34	20.7	.	.	אגודה קהילתית	תושבים
66	78.6	130	79.3	.	.	ועד מקומי	
84	100.0	164	100.0	.	.	כולם	
6	21.4	19	32.2	27	30.7	אגודה קהילתית	בעלי תפקידים
22	78.6	40	67.8	61	69.3	ועד מקומי	
28	100.0	59	100.0	88	100.0	כולם	

לוח 4.4 – הרחבת הישובים השיתופיים

בעלי תפקידים		תושבים		האם אתה תומך בהרחבת הישוב ע"י קליטה של תושבי קבע שאינם חברים (באמצעות מכירת דירות פנויות או בניית שכונה קהילתית צמודה)?	
N	%	N	%		
41	59.4	97	58.1	תומך, הן ע"י מכירת דירות והן ע"י שכונה קהילתית	שיתופי
20	29.0	44	26.3	תומך, רק בשכונה קהילתית נפרדת	
8	11.6	26	15.6	תומך בקליטת חברים בלבד	
69	100.0	167	100.0	כולם	

בנוסף, נשאלו המרואיינים בישובים השיתופיים על שינויים אפשריים במבנה הארגוני של הישוב. מרבית התושבים היו מבכרים לפרק את המסגרת השיתופית או לשנות אותה באורח משמעותי (לוח 4.5). לעומת זאת, יותר מחצית מבעלי התפקידים מעדיפים להישאר במסגרת של משק שיתופי עם אפשרות של שיוך דירות לחברים. ההבדל בין התושבים לבין בעלי התפקידים מובהק סטטיסטית. ראוי לציין כי כ-46% מן התושבים וכמעט שליש מבעלי התפקידים היו רוצים שיישובם יהפוך לישוב קהילתי.

לוח 4.5 – שינויים אפשריים במבנה הארגוני של הישוב השיתופי

בעלי תפקידים		תושבים		האם לדעתך רצוי להכניס שינויים במסגרת השיתופית של המשק, ואם כן, באיזה כיוון?	
N	%	N	%		
33	56.9	55	35.9	לשייך את הדירות לחברים אבל להישאר בתוך המסגרת של משק שיתופי	שיתופי
0	0.0	18	11.8	להפוך למושב שיתופי	
6	10.3	10	6.5	להפוך למושב עובדים	
19	32.8	70	45.8	להפוך ליישוב קהילתי	
58	100.0	153	100.0	כולם	

פרק 5: הישוב וסביבתו - מועצות אזוריות וישובים עירוניים סמוכים

לוח 5.1 מציג את עמדות המרואיינים בקשר לאפשרות לאחד מועצות אזוריות לשם ייעול אספקת השירותים שלהן. לא ניכרת דעה חד משמעית בקרב התושבים, אם כי יש נטייה קלה בעד איחוד המועצות, ולא נמצאו הבדלים בין צורות הישוב. בעלי התפקידים בישובים השיתופיים מחייבים את איחוד המועצות יותר מאשר בעלי התפקידים במושבים באופן מובהק ($p=0.003$) וכן יותר מאשר התושבים בישובים השיתופיים ($p=0.01$). לוח 5.2 עוסק בשיתוף פעולה עם ישובים עירוניים סמוכים בנושאים מוניציפאליים. מרבית התושבים אינם פוסלים את האפשרות לשיתוף פעולה כזה, וכן בעלי התפקידים. לא נמצאו הבדלים מובהקים מבחינה סטטיסטית בין צורות הישוב השונות או בין התושבים ובעלי התפקידים.

לוח 5.1 – איחוד מועצות אזוריות

צורת ישוב						האם לדעתך רצוי לאחד מועצות אזוריות על מנת לייעל את אספקת השירותים שלהן?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
30	30.3	52	30.1	114	24.6	רצוי מאד	תושבים
20	20.2	48	27.7	142	30.6	רצוי	
33	33.3	46	26.6	129	27.8	לא רצוי	
16	16.2	27	15.6	79	17.0	מאד לא רצוי	
99	100.0	173	100.0	464	100.0	כולם	
10	37.0	19	29.7	25	26.3	רצוי מאד	בעלי תפקידים
7	25.9	31	48.4	20	21.1	רצוי	
6	22.2	12	18.8	30	31.6	לא רצוי	
4	14.8	1	1.6	14	14.7	מאד לא רצוי	
0	0.0	1	1.6	6	6.3	תלוי בגודל ובהרכב	
27	100.0	64	100.0	95	100.0	כולם	

לוח 5.2 – שיתוף פעולה מוניציפאלי עם ישובים עירוניים

צורת ישוב						האם לדעתך רצוי לישובים הכפריים לשתף פעולה עם ישובים עירוניים סמוכים בנושאים מוניציפאליים כמו חינוך, תכנון, וכדומה?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
37	37.8	58	32.8	140	28.6	רצוי מאד	תושבים
31	31.6	71	40.1	186	38.0	רצוי	
24	24.5	32	18.1	109	22.2	לא רצוי	
6	6.1	16	9.0	55	11.2	מאד לא רצוי	
98	100.0	177	100.0	490	100.0	כולם	
8	26.7	12	16.9	29	29.9	רצוי מאד	בעלי תפקידים
17	56.7	46	64.8	37	38.1	רצוי	
4	13.3	12	16.9	22	22.7	לא רצוי	
1	3.3	1	1.4	9	9.3	מאד לא רצוי	
30	100.0	71	100.0	97	100.0	כולם	

פרק 6: היחס כלפי הפעילות החקלאית

לוח 6.1 עוסק ביחס לפעילות החקלאית בישוב. מרבית התושבים סבורים כי הפעילות החקלאית תורמת לאיכות החיים, ודעה זו חזקה יותר באופן מובהק בישובים השיתופיים מאשר במושבים ($p < 0.0001$) או בישובים האחרים ($p = 0.01$). רק לדעת מעטים מן התושבים הפעילות החקלאית פוגעת באיכות החיים. בקרב בעלי התפקידים ניכרת דעה חיובית יותר על הפעילות החקלאית מאשר בקרב התושבים, והבדל זה מובהק באופן סטטיסטי בלבד ($p = 0.02$). בדומה לתושבים, גם בעלי התפקידים בישובים השיתופיים מפגינים יחס חיובי יותר באופן מובהק כלפי הפעילות החקלאית מאשר בעלי התפקידים במושבים ($p = 0.004$).

לוח 6.1 – היחס לפעילות החקלאית

צורת ישוב						האם הפעילות החקלאית בישוב (באזור) תורמת לאיכות החיים של התושבים או פוגעת בה?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
16	20.8	43	25.3	64	13.8	תורמת מאד	תושבים
23	29.9	76	44.7	133	28.7	תורמת	
29	37.7	46	27.1	205	44.3	לא תורמת ולא פוגעת	
7	9.1	3	1.8	47	10.2	פוגעת	
2	2.6	2	1.2	14	3.0	פוגעת מאד	
77	100.0	170	100.0	463	100.0	כולם	
3	18.8	15	21.7	18	19.1	תורמת מאד	בעלי תפקידים
10	62.5	38	55.1	27	28.7	תורמת	
3	18.8	14	20.3	41	43.6	לא תורמת ולא פוגעת	
0	0.0	2	2.9	7	7.4	פוגעת	
0	0.0	0	0.0	1	1.1	פוגעת מאד	
16	100.0	69	100.0	94	100.0	כולם	

לוח 6.2 בוחן את הדעות כלפי הבטחה חוקית של הזכות ליצור חקלאי (right to farm). הרוב המכריע של התושבים ובעלי התפקידים תומך בכך, ולא נמצא הבדל מובהק באופן סטטיסטי בין התושבים ובעלי התפקידים. בקרב התושבים, נמצא שדווקא בישובים האחרים ניכרה תמיכה גבוהה יותר באופן מובהק מאשר במושבים ($p = 0.03$). ייתכן שהדבר נובע ממיעוט הפעילות החקלאית בתוך משבצת הישוב בישובים האחרים.

לוח 6.2 – הזכות ליצור חקלאי

צורת ישוב				האם לדעתך צריך להבטיח באמצעים חוקיים את זכותם של בעלי המשקים (החקלאים באזור) להמשיך ביצור חקלאי בתחום המושב (באזור)?	
ישוב אחר		מושב			
N	%	N	%		
66	94.3	383	84.9	צריך	תושבים
4	5.7	68	15.1	לא צריך	
70	100.0	451	100.0	כולם	
14	87.5	89	92.7	צריך	בעלי תפקידים
2	12.5	7	7.3	לא צריך	
16	100.0	96	100.0	כולם	

לוח 6.3 עוסק בהגנה על השטחים החקלאיים מפני שינוי יעוד. כשלושה רבעים מן התושבים תומכים בהגנה על שטחים חקלאיים באמצעים חוקיים, ולא נמצאו הבדלים מובהקים בין צורות הישוב השונות. עמדותיהם של בעלי התפקידים אינן שונות באופן מובהק מאלה של התושבים, אך התמיכה בהגנה על השטחים החקלאיים הייתה חזקה יותר באופן מובהק בקרב בעלי התפקידים במושבים מאשר בקרב בעלי התפקידים ביישובים השיתופיים ($p=0.02$).

לוח 6.3 – הגנה על שטחים חקלאיים מפני שינוי יעוד

צורת ישוב						האם לדעתך צריך להגן באמצעים חוקיים על השטחים החקלאיים ביישוב (באזור) מפני שינוי יעוד?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
59	77.6	119	73.9	343	75.4	צריך	תושבים
17	22.4	42	26.1	112	24.6	לא צריך	
76	100.0	161	100.0	455	100.0	כולם	
13	86.7	43	63.2	74	75.5	צריך	בעלי תפקידים
2	13.3	25	36.8	19	19.4	לא צריך	
0	0.0	0	0.0	5	5.1	תלוי בסוג הייעוד וצרכי הישוב	
15	100.0	68	100.0	98	100.0	כולם	

פרק 7: היחס כלפי פיתוח עסקים לא חקלאיים ביישוב

לוח 7.1 בוחן את העמדה כלפי פיתוח עסקים לא חקלאיים ביישוב ואת מיקומם המועדף. מרבית התושבים רואים בחיוב פיתוח של עסקים לא חקלאיים ביישוב, אך הדעה הרווחת היא שעסקים אלה צריכים להיות מוקמים באזור נפרד ולא בצמוד לבתי המגורים. הרעיון של אזור תעסוקה משותף למספר יישובים לא זוכה לתמיכה חזקה. ההבדלים בין צורות הישוב השונות מובהקים ברמה של 0.0001. ההתנגדות להקמת עסקים לא חקלאיים בצמוד לבתי המגורים חזקה יותר ביישובים השיתופיים מאשר במושבים או ביישובים האחרים, ואילו במושבים ההתנגדות לפיתוח עסקים לא חקלאיים בכלל גבוהה יותר מאשר ביישובים השיתופיים והאחרים, ומגיעה לכדי קרוב ל-20%. בעלי התפקידים מביעים עמדות חיוביות יותר באופן כללי כלפי פיתוח עסקים לא חקלאיים מאשר התושבים. במושבים, בעלי התפקידים תומכים יותר מאשר התושבים בפיתוח עסקים לא חקלאיים באזור תעסוקה נפרד, וההבדל מובהק ברמה של 0.03. כמו כן, בעלי התפקידים במושבים מתנגדים פחות לפיתוח עסקים לא חקלאיים באופן גורף מאשר התושבים, והבדל זה מובהק ברמה של 0.001. גם ביישובים השיתופיים התנגדות בעלי התפקידים לפיתוח עסקים לא חקלאיים קטנה יותר באופן מובהק מאשר התנגדות התושבים ($p=0.01$). בעלי התפקידים ביישובים השיתופיים תומכים יותר באופן מובהק מאשר בעלי התפקידים במושבים בפיתוח עסקים לא חקלאיים באזור תעסוקה נפרד ביישוב.

לוח 7.1 – פיתוח עסקים לא חקלאיים

צורת יישוב						האם אתה תומך בפיתוח עסקים לא-חקלאיים ביישוב, בצמוד לבתי המגורים או באזור נפרד?	
יישוב אחר		יישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
21	20.8	17	9.6	97	20.0	תומך, בצמוד לבתי המגורים	תושבים
49	48.5	120	67.8	225	46.4	תומך, באזור תעסוקה נפרד ביישוב	
22	21.8	30	16.9	70	14.4	תומך, באזור תעסוקה משותף למספר יישובים	
9	8.9	10	5.6	93	19.2	מתנגד	
101	100.0	177	100.0	485	100.0	כולם	
4	13.8	8	11.4	17	17.5	תומך, בצמוד לבתי המגורים	בעלי תפקידים
19	65.5	56	80.0	53	54.6	תומך, באזור תעסוקה נפרד ביישוב	
4	13.8	6	8.6	14	14.4	תומך, באזור תעסוקה משותף למספר יישובים	
2	6.9	0	0.0	7	7.2	מתנגד	
0	0.0	0	0.0	6	6.2	תלוי באיזה עסק מדובר	
29	100.0	70	100.0	97	100.0	כולם	

לוח 7.2 בוחן את הדעות כלפי הסדרת הפעילות העסקית בישוב באמצעות כללים ברורים. הרוב המכריע של התושבים וכן של בעלי התפקידים רואה בחיוב הסדרה כזאת, ולא נמצאו הבדלים מובהקים מבחינה סטטיסטית בין צורות הישוב השונות או בין התושבים ובעלי התפקידים.

לוח 7.2 – הסדרת הפעילות העסקית בישוב

צורת ישוב						האם לדעתך צריך להסדיר את הפעילות העסקית בישוב באמצעות כללים ברורים הקובעים את סוג הפעילות המותרת, מקומה ואופייה?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
87	87.0	151	88.3	422	86.7	תושבים
13	13.0	20	11.7	65	13.3	
100	100.0	171	100.0	487	100.0	
27	90.0	65	95.6	93	95.9	בעלי תפקידים
3	10.0	3	4.4	4	4.1	
30	100.0	68	100.0	97	100.0	

לוח 7.3 – האחריות להסדרת הפעילות העסקית

צורת ישוב						אם כן, מי צריך להיות אחראי לכך?
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב		
N	%	N	%	N	%	
-	-	68	48.2	56	14.4	תושבים
52	60.5	51	36.2	217	55.8	
27	31.4	14	9.9	84	21.6	
7	8.1	3	2.1	20	5.1	
0	0.0	4	2.8	9	2.3	
0	0.0	1	0.7	3	0.8	
86	100.0	141	100.0	389	100.0	
-	-	37	61.7	21	27.3	בעלי תפקידים
22	84.6	20	33.3	32	41.6	
2	7.7	2	3.3	15	19.5	
2	7.7	1	1.7	6	7.8	
0	0.0	0	0.0	3	3.9	
26	100.0	60	100.0	77	100.0	

לוח 7.3 עוסק בשאלת האחריות להסדרת הפעילות העסקית בישוב. הדעה הרווחת בקרב התושבים במושבים ובישובים האחרים היא שאחריות זו צריכה להיות בידי הועד המייצג את כלל התושבים, בעוד שהדעה השכיחה ביותר בקרב תושבי הישובים השיתופיים היא שהאחריות צריכה להיות בידי הנהלת המשק. ההבדלים בין התושבים בצורות הישוב השונות היו מובהקים מבחינה סטטיסטית ($p < 0.0001$). הדעה השנייה בחשיבותה בקרב תושבי המושבים והישובים האחרים היא שהאחריות צריכה להיות בידי המועצה האזורית. הבדלים דומים בין צורות הישוב השונות קיימים גם בקרב בעלי התפקידים. עם זאת, בעלי התפקידים במושבים תומכים יותר מאשר התושבים בכך שהאחריות תהיה בידי האגודה החקלאית, והבדל זה מובהק סטטיסטית ברמה של 0.05. בעלי התפקידים בישובים האחרים תומכים פחות מאשר התושבים בכך שהאחריות תהיה בידי המועצה האזורית.

פרק 8: הזכויות על בית המגורים ועל הקרקע החקלאית

לוח 8.1 בוחן האם חוזה החכירה של המשק או יחידת המגורים צריך להיות ישירות מול מנהל מקרקעי ישראל או דרך האגודה השיתופית (כפי שהמצב קיים במרבית הישובים). מרבית התושבים במושבים מעדיפים שהחכירה תהיה ישירות מול המנהל, בעוד שמרבית תושבי הישובים השיתופיים מעדיפים שהחכירה תהיה דרך האגודה השיתופית. הבדל זה מובהק מבחינה סטטיסטית ($p < 0.0001$). הדעות של בעלי התפקידים במושבים אינן שונות באופן מובהק מאלה של התושבים, אולם כמחצית מבעלי התפקידים בישובים השיתופיים מעדיפים חכירה ישירות מול המנהל, וההבדל בינם לבין התושבים מובהק סטטיסטית ברמה של 0.01.

לוח 8.1 – מול מי צריך להיות חוזה החכירה

צורת ישוב				מול מי צריך להיות חוזה החכירה של המתיישב בנחלה החקלאית/החבר (במקרה של שיוך מגרשי מגורים לחברים) ?	
ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%		
50	32.5	233	57.2	ישירות מול המנהל	תושבים
104	67.5	174	42.8	דרך האגודה/המשק	
154	100.0	407	100.0	כולם	
32	50.8	55	57.9	ישירות מול המנהל	בעלי תפקידים
31	49.2	40	42.1	דרך האגודה/המשק	
63	100.0	95	100.0	כולם	

לוח 8.2 בוחן את האפשרות של הפרדת הזכויות בנחלה החקלאית ובבית המגורים במושבים. מעט יותר משני שלישים מן התושבים מחייבים הפרדת זכויות. ההבדלים בין דעות בעלי התפקידים לדעות התושבים אינם מובהקים מבחינה סטטיסטית.

לוח 8.2- הפרדת זכויות במושבים

צורת ישוב		האם לדעתך יש לאפשר העברת זכויות בנפרד לבית המגורים ולקרקע החקלאית של הנחלה?	
מושב			
N	%		
297	68.4	יש לאפשר הפרדה	תושבים
137	31.6	אין לאפשר הפרדה	
434	100.0	כולם	
57	60.6	יש לאפשר הפרדה	בעלי תפקידים
37	39.4	אין לאפשר הפרדה	
94	100.0	כולם	

פרק 9: המשכיות בין-דורית

לוח 9.1 בוחן את הסיכויים לכך שילדי המרואיינים ירצו לבנות את חייהם בישוב. הדעה השכיחה בקרב התושבים היא שהילדים אכן ירצו לבנות את חייהם בישוב. עם זאת, בישובים השיתופיים, יותר משליש התושבים סבורים שילדיהם לא ירצו לבנות את חייהם בישוב. ההבדל בין התשובות של תושבי הישובים לבין אלה של תושבי המושבים והישובים האחרים מובהק סטטיסטית ברמה של 0.0001. בקרב בעלי התפקידים, מעטים יותר סבורים שילדיהם לא ירצו לבנות את חייהם בישוב, אך ההבדל בינם לבין התושבים מובהק סטטיסטית רק במושבים ($p < 0.0001$). יש לציין כי כמעט 20% מבעלי התפקידים בישובים השיתופיים ציינו כי ילדיהם כבר בנו את חייהם בישוב.

לוח 9.1 – הסבירות להמשכיות בין-דורית ביישוב

צורת ישוב						האם אתה סבור שילדיך ירצו לבנות את חייהם ביישוב?	
ישוב אחר		ישוב שיתופי		מושב			
N	%	N	%	N	%		
3	3.9	10	7.8	43	11.4	ילדי כבר בנו את חייהם במקום	תושבים
15	19.5	11	8.5	66	17.5	ירצו מאד	
35	45.5	43	33.3	146	38.7	ירצו	
13	16.9	38	29.5	70	18.6	לא ירצו	
4	5.2	8	6.2	30	8.0	מאד לא ירצו	
7	9.1	19	14.7	22	5.8	ילדי כבר בנו את חייהם במקום אחר	
77	100.0	129	100.0	377	100.0	כולם	
2	8.7	9	19.6	11	14.5	ילדי כבר בנו את חייהם במקום	בעלי תפקידים
2	8.7	1	2.2	19	25.0	ירצו מאד	
15	65.2	24	52.2	41	53.9	ירצו	
2	8.7	6	13.0	4	5.3	לא ירצו	
1	4.3	0	0.0	1	1.3	מאד לא ירצו	
1	4.3	6	13.0	0	0.0	ילדי כבר בנו את חייהם במקום אחר	
23	100.0	46	100.0	76	100.0	כולם	

הרחבות

ניתוח נתוני הסקר נערך ברמה הבסיסית בלבד, כאשר ההשוואות היחידות שנעשו הן בין צורות הישוב השונות ובין התושבים ובעלי התפקידים. ניתן לערוך השוואות נוספות בשאלות בעלות עניין, כמו למשל בין דעות בעלי הנחלות במושבים לבין דעות התושבים ללא הנחלות, בין דעות תושבי המרכז לדעות תושבי הפריפריה, ובין דעות גברים ונשים. שאלות שמצדיקות ניתוח נוסף הן למשל שביעות הרצון מן השירותים המוניציפאליים, שיתוף פעולה עם ישובים סמוכים, וההסכמה לפיתוח מקורות תעסוקה במשבצת הישוב. בנוסף, ניתן לערוך ניתוח רב-משתנים של שאלות מרכזיות, ניתוח שיאפשר לאפיין במדויק את דעות האוכלוסייה לפי מגוון של מאפיינים.

במידה שיתאפשר לקיים סקר נוסף מסוג זה, נראה שיש מקום לבחון בצורה מפורטת יותר את הנכונות לשיתוף פעולה בנושאים מוניציפאליים ובתחומים עסקיים (כגון אזורי תעסוקה משותפים) עם ישובים סמוכים, כולל ישובים עירוניים, ישובים כפריים, ומועצות אזוריות שכנות. מעניין יהיה לראות באיזה תחומים ספציפיים שיתופי פעולה כאלה צפויים להביא לשיפור רמת השירותים לתושבים, על פי דעתם. בניסוח השאלות ניתן להתמקד באותם שירותים שנתפסים על ידי הציבור כבלתי מספקים במצב הנוכחי.